

ISSN 1991-346X

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА
СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ

ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКАЯ

PHYSICO-MATHEMATICAL
SERIES

6 (304)

ҚАРАША – ЖЕЛТОҚСАН 2015 ж.
НОЯБРЬ – ДЕКАБРЬ 2015 г.
NOVEMBER – DECEMBER 2015

1963 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 1963 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 1963

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА академигі,

Мұтанов Г. М.

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Әшімов А.А.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байгүнчеков Ж.Ж.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Жұмаділдаев А.С.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қалменов Т.Ш.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Мұқашев Б.Н.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Өтелбаев М.О.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Тәкібаев Н.Ж.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Харин С.Н.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбішев М.Е.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Жантаев Ж.Ш.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қалимолдаев М.Н.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Косов В.Н.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Мұсабаев Т.А.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Ойнаров Р.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Рамазанов Т.С.** (бас редактордың орынбасары); физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Темірбеков Н.М.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Өмірбаев У.У.**

Р е д а к ц и я к ең е с і:

Украинаның ҰҒА академигі **И.Н. Вишневский** (Украина); Украинаның ҰҒА академигі **А.М. Ковалев** (Украина); Беларусь Республикасының ҰҒА академигі **А.А. Михалевич** (Беларусь); Әзірбайжан ҰҒА академигі **А. Пашаев** (Әзірбайжан); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **И. Тигиняну** (Молдова); мед. ғ. докторы, проф. **Иозеф Банас** (Польша)

Главный редактор

академик НАН РК

Г. М. Мутанов

Редакционная коллегия:

доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **А.А. Ашимов**; доктор техн. наук, проф., академик НАН РК **Ж.Ж. Байгунчеков**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **А.С. Джумадильдаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **Т.Ш. Кальменов**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **Б.Н. Мукашев**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **М.О. Отелбаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **Н.Ж. Такибаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **С.Н. Харин**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **М.Е. Абишев**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.Ш. Жантаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **М.Н. Калимолдаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **В.Н. Косов**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Т.А. Мусабаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Р. Ойнаров**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Т.С. Рамазанов** (заместитель главного редактора); доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Н.М. Темирбеков**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **У.У. Умирбаев**

Редакционный совет:

академик НАН Украины **И.Н. Вишневский** (Украина); академик НАН Украины **А.М. Ковалев** (Украина); академик НАН Республики Беларусь **А.А. Михалевич** (Беларусь); академик НАН Азербайджанской Республики **А. Пашаев** (Азербайджан); академик НАН Республики Молдова **И. Тигиняну** (Молдова); д. мед. н., проф. **Иозеф Банас** (Польша)

«Известия НАН РК. Серия физико-математическая». ISSN 1991-346X

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан №5543-Ж, выданное 01.06.2006 г.

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел.: 272-13-19, 272-13-18,

www.nauka-nanrk.kz / physics-mathematics.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2015

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

Editor in chief

G. M. Mutanov,
academician of NAS RK

Editorial board:

A.A. Ashimov, dr. phys-math. sc., prof., academician of NAS RK; **Zh.Zh. Baigunchekov**, dr. eng. sc., prof., academician of NAS RK; **A.S. Dzhumadildayev**, dr. phys-math. sc., prof., academician of NAS RK; **T.S. Kalmenov**, dr. phys-math. sc., prof., academician of NAS RK; **B.N. Mukhashev**, dr. phys-math. sc., prof., academician of NAS RK; **M.O. Otelbayev**, dr. phys-math. sc., prof., academician of NAS RK; **N.Zh. Takibayev**, dr. phys-math. sc., prof., academician of NAS RK; **S.N. Kharin**, dr. phys-math. sc., prof., academician of NAS RK; **M.Ye. Abishev**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Zh.Sh. Zhantayev**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.N. Kalimoldayev**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **V.N. Kosov**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **T.A. Mussabayev**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **R. Oinarov**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **T.S. Ramazanov**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK (deputy editor); **N.M. Temirbekov**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **U.U. Umirbayev**, dr. phys-math. sc., prof., corr. member of NAS RK

Editorial staff:

I.N. Vishnievski, NAS Ukraine academician (Ukraine); **A.M. Kovalev**, NAS Ukraine academician (Ukraine); **A.A. Mikhalevich**, NAS Belarus academician (Belarus); **A. Pashayev**, NAS Azerbaijan academician (Azerbaijan); **I. Tighineanu**, NAS Moldova academician (Moldova); **Joseph Banas**, prof. (Poland).

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Physical-mathematical series.
ISSN 1991-346X

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of information and archives of the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan N 5543-Ж, issued 01.06.2006

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 300 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

www.nauka-nanrk.kz / physics-mathematics.kz

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2015

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

PHYSICO-MATHEMATICAL SERIES

ISSN 1991-346X

Volume 6, Number 304 (2015), 122 – 126

Ә.О.К 373.03

**NOWADAY REGUEREMENT OF EPOCH STUDENT RAVINE
SOCIALCOMPETENSE BASES OF THEORY ON TO FORM**

G.A. Askarova, B.K.Tulbasova

Abai the name Kazakh national university pedagogics, Almaty

e-mail: akkalovna@mail.ru

Key words : competence , innovation, educational technology

Abstract. One pair from new approach in pedagogics appear like this call social point of view at teaching and so education, grow up so-called generation.

Point of view usable in nvestigation unite associate always link constitution social competent making personality in united chain this promote maximum motivation proactive state all fundamental skeleton component personality in their addition and combination.

**ҚАЗІРГІ ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰЗЫРЕТТІ ОҚУШЫНЫ
ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕР.**

Г.А. Асқарова, Б. Қ. Тульбасова

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қаласы

Түйінді сөздер: құзыреттілік, инновация, педагогикалық технология.

Аңдатпа. Мақалада Қазақстанда білім беру жүйесіндегі реформалардың барысында туындаған әлеуметтік педагогикалық ұйымдастыру тұрғысынан білім мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді жаңа әдістерін іздестіру мен оларды жүзеге асыратын әдістерді даярлау қарастырылған. Қоғамның әлеуметтік-экономикалық міндеттеріне сай өскелең ұрпақты өмірге бейімдеудің жаңа талаптары туындап отыр. Сондай мәселелердің бірі бүгінгі қоғамдық сұраныстың өсуіне байланысты орта мектеп оқушыларының әлеуметтік құзырлыққа даярлығын жетілдіру, ал оны шешудің бір жолы оқу үрдісінде инновациялық педагогикалық технологияларды тиімді пайдалана білуде болып отыр.

Кіріспе. Қазақ халқының аңсаған тәуелсіздігімен табысқанына да жиырма жылдан астам уақыт өтті. Ғасырлар бойы тағдырдың тәлкегіне ұшырап, өмірдің барлық саласында тарихқа есесі кеткен ел-жұрт үшін тәуелсіздіктің әр жылы, әр айы, әр күні, тіптен әрбір сәті кезеңдік мазмұн-мағынаға толы болатыны аян. Қордаланып қалған саяси-әлеуметтік, мәдени-рухани проблемалармен тікелей беттесіп, өз тағдырының тізгінін өз қолына алған халқымыз бүгінде тәуелсіздіктің әу бастағы қуаныш-қызығын сабасына түсіріп, енді замандық сарабал жауапкершілікке ойыса бастағанын көз көріп отыр.

Қазіргі қоғамның даму барысы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы» атты Қазақстан халқына жолдауында белгілеп берген саяси бағытпен айқындалады.

Боламын деген ел болашағын көздейді, әдепті елдің баласы бесіктен белі шықпай жатып жағаға жармаспайды, әдептен озбайды; су сепкен қарлығаштай тапқан-таянғанын ұрпақтың аузына тосады, өнер-білімінің көсегесін көгертеді,білімді, ғылымды дамытады. Еліміздің болашағы ұлттық білім беру жүйесінің болашағымен тікелей байланысты. Ал білімге апаратын жалғыз жол-еңбек. Ең алдымен оқушыларды еңбек тәрбиесі арқылы әлеуметтендіру- ертеңгі күннің іскер

маманы, білікті азаматын даярлау, яғни жасөспірімдерді заманауи талаптарға сай, бәсекеге қабілетті болатын әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру арқылы тәрбиелеу.

Негізгі бөлім.

Әлеуметтік құзырлығын қалыптастырудың негізгі бағыты – оқушыларды бүгінгі қоғамның ең маңызды құндылығы ретінде танып, өз еркімен шешім қабылдай алатын жеке тұлға ретінде қалыптастыру. Оқушылардың әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру мен дамыту бағытында мектептегі оқу-тәрбие процесінің маңызы өте зор. Бұл жағдайда тәрбиені оқушылардың әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру мақсатына бағыттау қажеттігі айқындала түседі.

Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту Тұжырымдамасында құзыретті орта білім берудің мақсаты ретінде «... терең білім мен кәсіби дағдылар негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі іске асыруға, өзін-өзі дамытуға және өз бетінше дұрыс, адамгершілік тұрғысынан шешім қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру» деп көрсетілген. Соның дәлелі ретінде Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Инновациялық білім арқылы экономикалық білімге» атты дәрісінде: «Қазақстанды әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына енудің негізгі міндеті жоғары мамандандырылған білікті де білімді азамат ғылыми технологияны оңай меңгеріп, нарықтық экономикада өзін-өзі басқара алатын және алған білімін өмірде қолдана білетін болса тек сол уақытта жүзеге асыру мүмкін» деген болатын.

Сондықтан, мектеп оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру проблемасы – бұл қазіргі қоғамның өркендеу кезеңіндегі әлеуметтік маңызы бар, педагогикалық теория мен практикада тұлғаны үйлесімді дамытуда көкейкесті мәселенің бірі болып саналады. Осыған байланысты, жалпы орта білім беретін мектеп бағдарламалары қазіргі кезде белгілі дәрежеде халықаралық талаптарға сәйкестендіріліп, білім берудің мемлекеттік стандарттары оқытудың жобалау жүйесіне бағытталынып жасалынады.

Біз қарастырып отырған проблеманың мақсаты – жалпы білім беру мектебінде бүгінгі қойылып отырған талаптарға сай негізгі әлеуметтік құзыреттіліктерді оқушылардың бойында қалыптастыру болып отыр. Осыған орай, зерттеуімізде қарастырылып отырған мәселенің теориялық-әдіснамалық негізін дәлелдеу мақсатында ғылыми еңбектерге талдау жасау арқылы «құзырет», «құзырлық (құзыреттілік)», «әлеуметтік құзырлық» ұғымдардың өзара байланысына, олардың анықтамаларына, құрастырылған жүйелеріне мазмұндық сипаттама беруге талпындық.

Философиялық, психологиялық және педагогикалық әдебиеттерге талдау жасау нәтижесіне сүйенсек, Қазақстандағы білімді жаңарту стратегиясына сай концепцияларда қазіргі уақытта білім жүйесінің барлық деңгейлерінде формалды білімнен тұлғалы іскерлікке, яғни компетентті парадигмаға сатылап көшу кезеңі жүріп жатыр. Мұны практика жүзінде іске асыру үшін концепцияның қағидалары белгілеп берген тәсілдер мен амалдар жиынтығын нақтылап алу қажет. Мұндай тәсілдер, амалдар және принциптар компетенцияны негізге алатын оқу процесінде белгілі бір әдістемені құруға мүмкіншілік береді [4].

Соңғы жылдары білім берудің жаңа бағытына қатысты Еуропа Кеңесінің ұсыныстарына сәйкес компетенция ұғымына көп мән беріліп жүр.

Оқушылар үшін құзыреттіліктер-оның меңгеру нысаны. Оқу кезеңінде оқушыда болашақ өміріне дайындық компетенциясы емес, сонымен қатар күнделікті жағдаяттарға қажетті компетенциялар да қалыптасады. Мысалы, оқушы компетенцияны,оның компоненттерін өмірде қолдануды мектеп бітіргеннен соң ғана іске асыра алады, сондықтан да мектепте білім алу кезеңінде бұл компетенциялар білім сапасы түрінде көрінеді.

Оқу процесінің жаңа моделі компетенция негіздерін қалыптастыруға бірнеше мүмкіншіліктер жасап отыр. Біздің тәжірибемізде оқушының әлеуметтік компетенттілігі оның математикалық білімі негізінде зерттеліп отыр.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде студенттерге оқыған лекциясында: «Мәліметтерді талдаудың математикалық әдістерін бәрі де - инженерлер, экономистер, заңгерлер, құрылысшылар, мемлекет қайраткерлері меңгеруі тиіс. Әлемдік практика көрсеткеніндей, кадрлардың математикалық әзірлігінің жоғары деңгейі барлық салаларда сапалық секірісті қамтамасыз етеді» [1].

Д.Н. Узнадзе, Л.С.Выготский 5-6 сынып оқушыларын оқытудың басты міндеті баланың ішкі күштері мен мүмкіндіктерінің дамуы үшін жағдайлар жасаудан көреді. Әлеуметтік компетентті

оқушыны оқытуда басты оқылатын пән емес, осы процесте ширай түсетін күштердің дамуы болып табылады.[3,4] Әрине, психиканың барлық саласының мақсатты дамуы меңгеруге таным, ерік-жігер, сезім күштері бағытталатын белгілі оқу материалынсызболуы мүмкін емес. Бұл оқу материалы оқушыға сырттан беріледі де, оның мазмұны алдын-ала белгіленеді. Бұл орайда оқыту процесі ықтиярсыз күшейту сипатына ие болады: оқушы белгілі потенциалдарды іске қосып, оларды қалыптастыруға бағыттау үшін қажетті білім мен шеберлікті игеруге тиіс. Алайда, баланың ішкі күштері мен оқу материалы арасындағы қатынас, әлеуметтік компетентті оқушылардың дамуына оқу процесінің көмектесуі үшін қандай болуы керек?

Ең алдымен, оқу материалы дамудың әлеуметтік актуальді деңгейіне сәйкес келуі, екінші жағынан оның күрделілігі басым түсуі керек. Өйтпесе даму негізін жоғалтады. Тек мұғалім ғана, баланың оқып отырғанын түсінуіне, саралай білуіне, онымен жұмыс істеу тәсілдерін меңгеруіне көмектеседі, таныс еместі таныспен, жаңаны белгілімен байланыстырып балансты сақтап отырады. Егер осы тұста мектеп оқушысының ішкі күштерінің даму тенденциясы ескерілмей, оған неғұрлым күрделі материал берілетін болса, онда мұның өзі оқушының білім мен мұғалімге деген теріс көзқарасын туғызады. Бала үшін және оның ойдағыдай оқуы үшін мұғалімнің жеке басының әлеуметтік құзыреттілігінің маңызы бар екені осыдан-ақ айқын.

Сонымен бірге, жоғары сынып оқушыларын социумға енгізу, оларды әлеуметтендіру, осында мұғалімдерге ескеретін жай, мектептегі тұтас педагогикалық процестің бастапқы міндеті деп қарастыру керек. Осыған орай, зерттеу барысында оқушылардың тұтас педагогикалық процестегі жүйені қалыптастыру шарттары анықталды:

I. Педагогикалық – ұйымдастырушылық:

- әрбір педагог жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру барысында тұтас педагогикалық процесте оқушыға жағымды орта жасау;

- әлеуметтік құзырлығын қалыптастыруды қамтамасыз ететін әлеуметтік білім мен іскерліктердің қалыптасуына көңіл бөлу;

- «мұғалім-оқушылар» жүйесінде оқушылардың тұлға ретінде басымдылық іскерлігін (қоғамда, сыныпта) басқа адамдарға деген тұлғааралық әлеуметтік әрекетке ендіру.

II. Психолого-педагогикалық:

- жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру үшін ең алдымен мұғалімге оқушының тұлғалық, рухани, әлеуметтік даму деңгейін диагностика арқылы айқындау қажет;

- диагностика (грек.с. diagnostica, dia – айқын және gnostica – фактіні немесе құбылысты танып білу әдістері мен ұстанымдары туралы ілім) – ғылыми – тәжірибелік әрекетті сипаттайды. Мұнда біз, А.Маслоудың іліміне сүйендік. Әлеуметтенудің сыншылдық тұжырымдамасын қолдаушының бірі А. Маслоу (1908-1968) былай деп мәлімдеген: адам табиғатынан-ақ толық жетілген, ол өз өмірін белсенді түрде құруға, денсаулығын сақтауға, әсемдік әлемімен тілдесуге, өзінің дербестігі мен даралығын қорғауға қабілетті. Оның дәлелдеуінше, әлеуметтілік адамның табиғатында бар нәрсе, адамдарда туа біткен адами қажеттіліктердің ерекше қатары болады: қарапайымнан (тамақтану, ұрпақ жалғастыру) бастап, қауіпсіздік пен қорғанысқа, махаббатқа, құрметке, ең соңында ақиқатқа, ізгілікке, сұлулыққа, әдептілікке және өз маңызын арттыруға қажеттілікке дейін. Осыған сүйеніп, А.Маслоу адамның әлеуметтік мінез-құлқы толығымен өзін-өзі негіздейді және әрбір тұлға өзін-өзі жасайды, өз өмірлік тәжірибесінің сәулетшісі өзі, оны қоршаған әлеумет жасамайды деп түйіндейді[5];

- оқушының өзін-өзі анықтау арқылы әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру (ішкі дайындығы, рефлексия) өзінің қажеттілігін саналы еркін түрде өзін анықтап реттеу, өзінің болашақ әлеуметтік құзырлығының дамуын жүзеге асыру, қалыптастыру жолдарын өзі таңдау.

III. Технологиялық.:

- педагог алдында жоғары сынып оқушыларының оқу және оқудан тыс кезінде өзіндік дамыту рефлексиясын ұйымдастыру міндеті тұр. Бұл ретте біз зерттеуде К.Роджерстің «Мен Тұжырымдамасын» негізге аламыз. К.Роджерс түсіндіруінде жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру кезінде негізге алатын қағида оларды іс жүзінде өзі ғана істей алады, өзі ғана істеуі тиіс» – деген қағида ұсынды .

Құзыреттілік ұғымының маңыздылығын зерттеушілер: өз құқығын жүзеге асырушылық (Р.Хинш); коммуникативті іс-әрекетін орындауға қабілеттілігі (М.А.Құдайқұлов), субъективті қасиеттеріне (А.К.Марков), тек әділет саласына қатысты -деп қарастырады [7;8]. Психологиялық тұрғыда бұл көрсетілген білімдегі бағыттың өзгеруі оқушылардың жан-жақты дамуын тек қана танымдық емес, оның рефлексивті және жауаптылығы күшті мінез-құлық қабілеттіліктеріне, өзінің әлеуметтік белсенділігін саналы құру деп білдіреді.

Берілген зерттеудің мәлімдемелері оқу жүйесіндегі адамның әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру мәселесін толығымен шешпейді, себебі мұнда жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлы құрамы психолого-педагогикалық даму жүйесінде қарастырылған. Зерттеуді қажет ететін ашық сұрақтар: оқушылардың әлеуметтік құзырлығын қалыптастырудағы жаңа тәрбиелік технологияларды өңдеу; жалпы білімнің мазмұнын жетілдіру, оның бағытын күшейту мақсатында дидактикалық бағдарламаларды өңдеу болып отыр. Зерттеудегі маңызды мәселелердің бірі бала-бақшадағы баланың әлеуметтік құзырлығын дамыту мүмкіншіліктерін зерттеу, сонымен қатар оқушылар мен педагогтың әлеуметтік құзырлы қарым-қатынасында педагогтың әлеуметтік құзырлы дамуы өте қажет. Бұл мәселелер зерттеудің болашақ бағытын ашып беріп отыр.

Білім беру мен тәрбиелеу, жалпы педагогикалық процесс тұтасымен алғанда өзінің әлеуметтік табиғатына орай күштеу элементін өз бойында сақтайды. Мұның өзі баланың ішкі күштері мен мүмкіндіктерінің белсенділігі және дамуы өз еркімен қалаған материалға емес, қоғамның талаптарымен, оның мәдени, әлеуметтік- экономикалық өркендеу деңгейімен, оның идеалдарымен алдын-ала анықталған білім беру мен оқытуға байланысты болып отыр.

Иә, тандаған идеалында ұшырасатын сапаларды ойдағыдай қалыптастыру үшін нені білу қажет?

Сіздің ортамен қарым-қатынасыңыз жоғары адамгершілік идеалына негізделіп және өз орнында табу сәтінде ол барынша саналы әрі орнықты болса, онда одан ары сіз әр түрлі ықпалға оңай қарсы тұра аласыз. Мұндай жағдайда өз мінез құлқыңыздың белгілі бағытын саналы қадағалай аласыз. Педагог, ғалым И.С.Кон былай деп жазды: «Еңбектің, танымның және қарым-қатынастың шынайы субъектісі болу үшін, индивид ең алдымен өзінің әлеуметтік жағдайын, өзінің өмірлік мақсаты мен идеалын анықтауы және оны нақты жүзеге асыру әдістерін қарастыруы тиіс. Өзіндік сана-сезім әлеуметтік өзін-өзі таба білумен біртұтас».

Әрқайсымыз өз эмоциямызды сезіне әрі басқара білуіміз қажет, өз сезімімізге, өз мінез-құлқымызға қалыптасқан идеал негізінде моралдық-эстетикалық баға беруден ауытқымауымыз керек.

Өз артықшылығың мен кемшілігіңді аңғару - одан кейін өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі кемелдендіруге стимул болады, сондықтан өзін-өзі дұрыс бағалау-оның адамгершілік идеалына жақындататын өзіне деген сенімнің негізі.

Оқушыларды әлеуметтік құзыреттілікке тәрбиелеуде ерік пен мінезді тәрбиелеудің әсіресе керек екендігінде ешбір күмән жоқ. Рухани игіліктің басты шарты- ақыл-ой және дене еңбегі, еңбек қызметінің нәтижесінен туындайтын танымдық, жасампаздық және қанағаттанушылық қуанышы. Өмірлік мақсатқа жетудің, өзін-өзі кемелдендірудің әр түрлі жолдарымен таныстыру мұғалімнің басты міндеті болса, ал сол өмірлік жолды тандау оқушының өз құзырында.

Қорытынды.

Жоғарыдағы пікірлерді қорытындылай келе, біз жалпы білім беру мекемелерінде әлеуметтік құзырлығы дамыған тұлға қалыптастыру - қазіргі оқу үрдісінің ең басты талаптарының бірі екендігін көреміз. Әлеуметтік құзырлы тұлға қалыптастыру оқушылардың танымдық ізденістерін тиімді ұйымдастыру арқылы жүзеге аспақ. Әлеуметтік құзырлы әрекет әр баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз - оқушыға оның бойында жасырын жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету. Оқушыны әлеуметтік құзырлыққа баулу, өз еңбегінің нәтижесін көруге, оны бағалауға бағыттау - өте күрделі үрдіс. Себебі оқушының әлеуметтік құзырлы мүмкіндігі оның жеке тұлға ретінде қалыптасу үрдісінде пайда болады. Егер әлеуметтік құзырлық оқушының жас кезінде бағалы бағдар болып орнықпаса, онда болашақта оның тұлға болып қалыптасуы екіталай.

Сонымен әлеуметтік құзырлық мәселесі - қоғамның өрлеуі мен тоқырауының көрсеткіші деп айтуға болады. Зерттеу барысында әлеуметтік құзырлықтың мәніне, табиғатына, бастауларына философиялық көзқарастардың да әртүрлі кезеңде әрқалай болғаны мәлім.

Әлеуметтік құзырлық тұлғаның әлеуметтік бейімділігін, әлеуметтік хабардарлығын, тұлға мен социум жағдайы арасындағы оптималды сәйкестікті табуға мүмкіншілік беретін, «әлеуметтік

интеллект», «әлеуметтік ойлау» түсініктерінде белгіленген әлеуметтік білім мен іскерліктер контекстінде қарастырылады. Әлеуметтік интеллект интегралды қабілеттіліктер ретінде түсіндіріледі, яғни тұлға аралық өзара әрекеттер мен әлеуметтік бейімділіктің табыстылығын анықтаушы, өзінің бойына интегралданған әлеуметтік білімдер мен даымалы механизмдерді қамтиды. Шетелдегі әлеуметтік құзырлықты зерттеушілер назарды әлеуметтік қызметтің нәтижелілігіне қажетті және оның көрінуіне жағдай жасайтын, әлеуметтік шеберліктер кешенін анықтаушы әлеуметтік мінез-құлық жайлы түсініктер (A.Argeil, A.Goldstein және басқалар) мен әлеуметтік қызмет жүйесіне аударады. Зерттеудегі ерекше орын қиын тіршілік жағдайындағы тұлғаның мінез-құлқына бөлінеді, себебі бұл әлеуметтік құзырлы мінез-құлқындағы бастапқы нышаны ретінде қарастырылады. Ақмеологиялық зерттеулер (А.А.Деркач, А.К.Марков) құрамына білім, іскерлік, шеберліктермен қатар әлеуметтік жауапкершілігін және жалпы қоғамда өзін жүзеге асыруда талпынысын болжайтын рухани-тұлғалық, мотивациялы құндылықтарды қамтиды.

Жоғарыда қарастырылған әлеуметтік құзырлыққа байланысты анықтамалар бізге мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік берді. Яғни, жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік құзырлығын қалыптастыру – оқушыларды сапалы өмір сүруге дайындайды. Авторлардың осы аталған әлеуметтік құзыреттілік ұғымдарына берген анықтамаларын қолдай отырып, зерттеу пәнімізге қарай: «Әлеуметтік құзырлы жоғары сынып оқушысы – қоғамда өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын, өмірді және өзін, өмірлік мақсаттары мен әлеуметтік құзырлықтың өзіндік, тұлғалық резервтерін түсінетін, әлеуметтік маңызды құндылықтарды жүзеге асыра алатын, өзін және қоршаған ортасын слайайтын, рефлексивті, жауапкершілігі бар, көпшіл тұлға» – деп өз анықтамамызды береміз.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Назарбаев Н.А. Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде студенттерге арналған лекциясы. 26 мамыр 2006ж. Қазақстан-2030:Послание Президента РК к народу./Казхастанская правда.-1997.-11 октябр.-С.1-3
- [2] Уснадзе Д.Н. Психологические исследования. –М.: Наука, 1966.-450с.
- [3] Выгодский Л.С. История развития высших психических функции // Развитие высших психических функции.-М.: АПН РСФСР, 1960.-С.197-198.
- [4] Шаумен Г.С. О профессиональных компетенциях социальных педагогов Германии // Вестник Академии Педагогических Наук Казахстана №5, 2014
- [5] Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики: Пер. с англ.-
- [6] СПб.:Евразия,1997,430с.
- [7] Хинш Р.,ВиттманнС. Социальная компетенция. / Пер. с нем.-Х: Изд-во Гуманитарный Центр,2005,-192с.
- [8] Кудайкулов М., Мырзакулова Н. О развитии творческих способностей учащихся на различных типах уроков/ «Қазақстан мектебі», 2006, №6

REFERENCES

- [1] Nazarbaev N.A. L.N.Gumilev atyndary Eurazija ultiq universitetinde studentterge arnalghan lekcijasy. 26 mamyr 2006zh. Kazahstan-2030:Poslanie Prezidenta RK k narodu./Kazahstanskaja pravda.-1997.-11 oktjabrja.-S.1-3
- [2] Usnadze D.N. Psihologicheskie issledovaniya. –M.: Nauka, 1966.-450s.
- [3] Vygodskij L.S. Istorija razvitija vysshih psihicheskikh funkcii // Razvitie vysshih psihicheskikh funkcii.-M.: APN RSFSR, 1960.-S.197-198.
- [4] Shaumen G.S. O professional'nyh kompetencijah social'nyh pedagogov Germanii // Vestnik Akademii Pedagogicheskikh Nauk Kazahstana №5, 2014
- [5] Maslou A. Dal'nie pridely chelovecheskoj psihiki: Per. s angl.-
- [6] SPb.:Evrazija,1997,430s.
- [7] Hinsh R.,VittmannS. Social'naja kompetencija. / Per. s nem.-H: Izd-vo Gumanitarnyj Centr,2005,-192s.
- [8] Kudajkulov M., Myrzakulova N. O razvitii tvorcheskikh sposobnostej uchashhhsja na razlichnyh tipah urokov/ «Kazakistan mektebi», 2006, №6

ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ СОВРЕМЕННОГО МИРА

Г.А. Аскарова, Б. К. Тульбасова

Казахский национальный педагогический университет им. Абая, г. Алматы
e-mail: akkalovna@mail.ru

Ключевые слова: компетентность, инновация, педагогическая технология

Аннотация. В статье трактуется о инновациях и методах ее решения на уровне социально-педагогической организации реформ систем образования Казахстана. Системно-целостный подход инновационной технологии, используемый в исследовании, объединяет все звенья образования, социального компетентного становления личности в единую «цепь». Это способствует максимальному стимулированию активного состояния всех основных структурных компонентов личности в их взаимодействии и сочетании.

Сведения об авторе: Аскарова Галия Аккаловна, Кандидат пед. Наук, Казахский национальный педагогический университет им. Абая

**Publication Ethics and Publication Malpractice
in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the described work has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the Cross Check originality detection service <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www:nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

<http://www.physics-mathematics.kz>

Редактор *М. С. Ахметова*
Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 10.11.2015.
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
10,2 п.л. Тираж 300. Заказ 6.